

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนชาย และหญิง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล ในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนสาธิตในเรื่อง

- ๑.๑ ความรับผิดชอบ
- ๑.๒ ความซื่อสัตย์สุจริต
- ๑.๓ ความกตัญญูทดแทน
- ๑.๔ ความมีระเบียบวินัย
- ๑.๕ ความเสียสละ
- ๑.๖ ความอดทน
- ๑.๗ ความยุติธรรม
- ๑.๘ ความซื่อสัตย์
- ๑.๙ การประหยัดและออมทรัพย์
- ๑.๑๐ การเคารพอาวุโส

๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนกับ

- ๒.๑ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
- ๒.๒ พื้นฐานการศึกษาของบิดามารดา
- ๒.๓ สภาพอาชีพของบิดามารดา
- ๒.๔ สภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย

๒.๕ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปจำนวน ๑๕ ข้อ เป็นแบบให้
เลือกตอบ (Multiple Choice) และแบบเติมความ (Completion) แบบสอบถาม
ลักษณะการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรของบิดามารดาเป็นแบบให้เลือกตอบ ๓ ลักษณะ และ
ได้สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม เป็นแบบมาตราส่วน
ประเมินค่า (Rating Scale) แบบลิเคอร์ท ๑๐๐ ข้อ

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คัดเลือกตัวแทนของโรงเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลายในกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์
และโรงเรียนสหศึกษาประเภทสาธิต เลือกตัวแทนโรงเรียนประเภทละ ๒ โรงเรียน รวม
๖ โรงเรียน จำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาแบ่งเป็นชาย ๒๐๖ คน หญิง ๒๓๕ คน

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ทดสอบค่าที่
(t-test) และหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม
ของนักเรียนกับองค์ประกอบต่างๆ โดยการทดสอบค่าไคสแควร์ (χ^2)
แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนชายและ
หญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ปรากฏผลดังนี้
 - ๑.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมของนักเรียนเรื่องความรับผิดชอบ พบว่า
นักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภท คือ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์
และโรงเรียนสาธิต มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และทั้งนักเรียนชาย และหญิงมีความ
เห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย
 - ๑.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า นักเรียน
ชายและหญิงในโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย

๑.๓ เรื่องความกตัญญูแก่เวที ปรากฏว่า นักเรียนทั้งชายและหญิงใน
โรงเรียนทั้ง ๓ ประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๑.๔ เรื่องความมีระเบียบวินัย พบว่า นักเรียนชายและหญิงในโรงเรียน
รัฐบาลมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และมีความคิดเห็น เห็นด้วยตรงกัน

ส่วนโรงเรียนราษฎร์ นักเรียนหญิงและชายมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่อง
ระเบียบวินัย

สำหรับโรงเรียนสาธิตก็เช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎร์ คือ นักเรียนชายและหญิง
มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องระเบียบวินัย

๑.๕ เรื่องความเสียสละ ผลการการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้งชายและหญิง
ในโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย

๑.๖ เรื่องความอดทน พบว่า นักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนทั้ง ๓
ประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๑.๗ เรื่องความยุติธรรม พบว่านักเรียนชาย และหญิงในโรงเรียน
ทั้ง ๓ ประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับเรื่องความอดทน

๑.๘ เรื่องความออกส่าหะ ปรากฏว่านักเรียนชายและหญิงในโรงเรียน
รัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๑.๙ เรื่องการประหยัดและการออมทรัพย์ก็เช่นเดียวกันพบว่านักเรียนชาย
และหญิงในโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๑.๑๐ เรื่องการเคารพอาวโส ปรากฏว่าทั้งนักเรียนชายและหญิงใน
โรงเรียนทั้ง ๓ ประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และมีความเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย

๒. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม
ของนักเรียนกับองค์ประกอบต่าง ๆ ปรากฏผลดังนี้คือ

๒.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนที่บิดามารดา
มีรายได้เฉลี่ยเดือนละต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท แตกต่างกับความคิดเห็นของนักเรียนที่บิดามารดา
มีรายได้สูงกว่า ๕,๐๐๐ บาท อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๒.๒ วั้ระดับการศึกษาของบิดามารดาของนักเรียนมีผลให้ความคิดเห็น
เกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๓ อาชีพของบิดามารดาของนักเรียนมีผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๒.๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนที่มีภูมิลำเนา
ทั้งอยู่ในเขต กทม. กับทั้งอยู่นอกเขต กทม. มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ
.๐๕

๒.๕ การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดามารดาของนักเรียนมีผลให้
ความคิดเห็นทางจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

อภิปรายผลของการวิจัย

๑. ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีแนวความคิดเห็นไปในทางเดียวกับในเรื่องค่านิยมทางจริยธรรม ๑๐ ลักษณะทั้งในระดับที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ ซึ่งอาจเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุใกล้เคียงกันระหว่าง ๑๕ - ๑๘ ปี เป็นนักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจนับได้ว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมไม่แตกต่างกันมากนัก และนักเรียนยังได้รับความรู้ความเข้าใจจากการเรียนวิชาศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมืองตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการอันนับได้ว่าเป็นพื้นฐานของความคิดเห็นทางจริยธรรมของนักเรียนมาแล้วเหมือน ๆ กัน ความคิดเห็นโดยเฉลี่ยในเรื่องค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนจึงอยู่ในเกณฑ์คล้ายกัน มีผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปเป็นจำนวนน้อย

๒. สำหรับค่านิยมทางจริยธรรม เรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญทางจริยธรรมประการหนึ่งสำหรับเด็กวัยรุ่นจากการศึกษาพบว่าโดยส่วนรวมแล้วนักเรียนวัยรุ่นเหล่านี้มีความคิดเห็นและการปฏิบัติตนเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากคำตอบแบบสอบถามของนักเรียนที่ตอบว่าเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในเรื่องที่ต้องพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ นักเรียนคิดว่า เป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคนที่จะต้องช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ นักเรียนไม่ควรหลีกเลี่ยงหน้าที่ทำความสะอาดห้องเรียน และนักเรียนต่างรู้สึกว่าการไม่เข้าห้องเรียนเป็นการขาดความรับผิดชอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยส่วนรวมแล้วนักเรียนวัยรุ่นเหล่านี้ต่างตระหนักดีถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนในฐานะนักเรียนต่อโรงเรียน และในฐานะสมาชิกของครอบครัว ถ้านักเรียนวัยรุ่นของไทยเรามีความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ดี เช่นนี้เป็นส่วนใหญ่ก็น่าจะคาดหวังได้ว่าอนาคตของประเทศชาติจะเป็นไปในทางที่ดี เพราะการขาดความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมระดับต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นผลก่อให้เกิด

ความเสียหายมาอย่างมาก เช่น ปัญหาอาชญากรรม การปล้นจี้ ตลอดจนปัญหา
 ฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงราชการบางแห่ง ล้วนมีสาเหตุจากการขาดความรับผิดชอบของ
 บุคคลทั้งสิ้น สำหรับพฤติกรรมในเรื่องความรับผิดชอบนี้ สุรพล นาควานิช* ได้วิจัย
 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนรวมมีพฤติกรรม
 เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่และชื่อเสียงของผู้อื่นอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจ
 มากที่สุด ซึ่งเป็นผลที่ตรงกันข้ามกับความคิดเห็นของนักเรียนในเรื่องความรับผิดชอบของ
 งานวิจัยนี้ อาจจะมีสาเหตุมาจากความแตกต่างหลายประการของนักเรียน เช่น
 ระดับการศึกษา สภาพภูมิลำเนา ฐานะทางเศรษฐกิจ การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนวิธีการ
 สอนของครูซึ่งแตกต่างกันก็เป็นได้

๓. ความซื่อสัตย์สุจริต นับว่าเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สำคัญมากสำหรับ
 เด็กวัยรุ่น และสำหรับคนในทุกวัย ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่จำเป็นจะต้องปลูกฝัง
 พัฒนาให้เจริญขึ้น และดำรงอยู่อย่างมั่นคงในบุคคล ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน
 ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต จากการวิจัยนี้พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นเรื่องความซื่อสัตย์
 สุจริตอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจเป็นส่วนใหญ่ เช่นนักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งในคำตาม
 ที่ว่า การสอบได้ควยความสามารถของตนเองยอมเป็นที่ภาคภูมิใจ ควรเป็นคนตรงต่อ
 เวลา เมื่อทำผิดควรกล้าที่จะรับผิด ไม่ควรทำความชั่วแม้จะไม่มีใครเห็น เมื่อเก็บของ
 ตกได้ควรประกาศหาเจ้าของ ไม่ควรเก็บไว้ใช้เอง และนักเรียนเห็นด้วยว่าการลด
 การบ้านจะเป็นผลเสียต่อการเรียน โดยเฉพาะข้อที่นักเรียนส่วนมากตอบว่าไม่เห็นด้วยที่
 จะยืมเงินเพื่อนแล้วไม่ส่งคืนถ้าเพื่อนไม่ทวง ซึ่งแสดงว่านักเรียนส่วนมากของการวิจัย
 นี้มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และมีความมั่นใจที่จะกระทำความดี แม้ว่าโอกาส
 ที่จะแสดงความไม่ซื่อสัตย์เปิดให้ก็ไม่กระทำ ซึ่งทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องจาก

* สุรพล นาควานิช, "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๑) หน้า ๑๓๗.

นักเรียนวัยรุ่นเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง คือในจำนวนนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ๔๕๕ คน มีนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ตั้งแต่เดือนละ ๕,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕๕ คน และมาจากครอบครัวที่มีรายได้เดือนละ ๘,๐๐๐ บาทขึ้นไป จำนวน ๑๕๘ คน รวมนักเรียน ๒ พวก จำนวน ๓๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๓๓ ของนักเรียนทั้งหมด (ดูตารางที่ ๒๖) นอกจากนี้เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจก็ยังเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะที่ ๒ คือ การอบรมแบบไม่เข้มงวดมากและไม่ปล่อยอิสระเสรีมากนัก เป็นส่วนใหญ่

จึงเป็นสาเหตุ ทำให้นักเรียนชาย หญิง เหล่านี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่านอกจากบ้านและโรงเรียน จะมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมค่านิยมในเรื่องความซื่อสัตย์แล้ว โรงเรียนควรจะติดตามผลและสนับสนุนความประพฤติของนักเรียนในด้านนี้ด้วย ตลอดจนสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ไม่ช่วยให้เกิดการทุจริต แต่ให้เชื่อก่อการปฏิบัติสุจริตธรรมอีกด้วย

๔. ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นข้อความที่นักเรียนทั้งหมดตอบว่า เห็นด้วยแสดงว่านักเรียนเหล่านี้มีความคิดเห็นในเรื่องความกตัญญูกตเวทีเป็นที่น่าพอใจ และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความกตัญญูกตเวทีและการตอบแทนบุญคุณอยู่ในเกณฑ์สูง สันเกตได้จากคำตอบของนักเรียนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยว่าเมื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้ใดก็มีสิทธิเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากเขาเสมอ และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่ว่า การตอบแทนคุณแก่ผู้มีพระคุณด้วยทรัพย์สินเงินทองหรือสิ่งของเป็นการเพียงพอแล้ว และนักเรียนโดยเฉลี่ยเห็นด้วยว่าการเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีทางหนึ่ง ค่านิยมทางจริยธรรมเกี่ยวกับการแสดงความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ นับว่าเป็นที่น่าพอใจ เพราะปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นและมีค่านิยมในเรื่องความกตัญญูกตเวทีอยู่

ในระดับสูง ซึ่งตรงกันกับผลการวิจัยพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสุรพล นาควานิช * ที่ได้พบว่าโดยส่วนรวมแล้วนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูแก่เวทียู่ในสภาพที่น่าพอใจ

๕. ความมีระเบียบวินัย จากการวิจัยพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมเรื่องความมีระเบียบวินัยอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจเช่นกัน จะเห็นได้จากนักเรียนมีความเห็นคล้ายตรงกันเป็นส่วนใหญ่ในเรื่องระเบียบวินัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหรือระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด เห็นว่าการออกนอกบริเวณโรงเรียนควรขออนุญาตครูทุกครั้ง และเห็นด้วยที่ว่าผู้ฝ่าฝืนระเบียบวินัยจะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง การแอบสูบบุหรี่ในโรงเรียนเป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรประพฤติ การท้อยโหนมันไคโรดโดยสารเป็นการทำผิดกฎจราจร และชาวระเบียบวินัย สรุปได้ว่านักเรียนวัยรุ่นที่ผู้วิจัยศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและมีความคิดเห็นเรื่องระเบียบวินัยอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ซึ่งตรงกันข้ามกับที่สุรพล นาควานิช * ได้พบในการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยว่าอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ โดยเฉพาะเรื่องการรักษาระเบียบวินัยในการสอบและระเบียบวินัยตามกฎหมาย เพราะการกระทำของนักเรียนมักจะมีผลโดยอ้อม เช่น มุ่งที่จะให้สอบได้ แม้จะด้วยวิธีการที่ผิดระเบียบของโรงเรียน หรือมุ่งที่จะซื้อสินค้าถูกแบ่จะด้วยวิธีผิดกฎหมายของบ้านเมือง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าระเบียบวินัยเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ในสังคมปัจจุบัน เพราะพฤติกรรมของการรักษาระเบียบวินัยที่ปรากฏอยู่ในสังคมเมืองใหญ่ ๆ

* สุรพล นาควานิช, "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (ปริทัศน์นิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๖). หน้า ๑๓๖.

ของไทยเรานั้นมักก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเป็นอันมากเสมอ ดังนั้นการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียนจึงควรฝึกการออกได้ รอดได้ การสร้างระเบียบวินัยในโรงเรียนไม่ควร ใช้อำนาจ ระเบียบวินัยที่เข้มงวดนั้นมักจะสร้างภาวะเกลียดชัง นักเรียนจะมีความรู้สึกว่า ตัวเองถูกลงโทษ เคียดตา สุวรรณจินดา และสมบุญณ์ คุภศิลา ๒ อ้างอิงถึง เชเวีย คอฟ และฟริทซ์ว่า ประเภทของวินัยที่ควรจะเป็นควรปลูกฝังให้แก่เด็ก ควรจะเน้นวินัย ในตนเองมากกว่าจะเป็นวินัยที่อยู่บนรากฐานของการปฏิบัติตามคำสั่งควรเป็นเรื่องของ ความเข้าใจ

๖. ความเสียสละ จากการที่ศึกษาพบว่าโดยส่วนรวมแล้วนักเรียนมีความ คิดเห็นเกี่ยวกับความเสียสละอยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วย เป็นส่วนใหญ่กับข้อเสนองของแบบสอบถาม ซึ่ง เป็นข้อเสนอมิทางบวกมากกว่าทางลบ สำหรับข้อเสนอมทางลบนักเรียนตอบไม่เห็นด้วย เช่น คนยากจนไม่จำเป็นต้องเสียสละอะไร เพราะตนเองก็ขาดแคลนอยู่แล้วจึงนับว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจในเรื่องความเสียสละ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่อง สำคัญอย่างยิ่ง พุทธศาสนาสอนให้คนรู้จักเสียสละแบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อสังคม จะได้อยู่เป็นสุข ธรรมชาติในพุทธศาสนาจึงเน้นเรื่องทาน คือการให้ปันแก่ผู้ที่ควรได้รับ ผลของความเสียสละนั้นจะปรากฏเป็นความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้ผู้วิจัยจึง มีความเห็นว่าโรงเรียนควรให้ความสนใจในเรื่องนี้เช่นกัน และส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี อนุภาษาชาติ ค่ายอาสาพัฒนา และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ ที่จะฝึกฝน อบรมให้นักเรียนรู้จัก และเข้าใจที่จะเสียสละ เพื่อผู้อื่นและส่วนรวมอยู่เสมอ

๗. ความออกทนเป็นลักษณะทางจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในเด็กวัยรุ่น ของสังคมปัจจุบัน เนื่องจากผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าสภาพและสถานการณ์ของบ้านเมืองไทย

* เคียดตา สุวรรณจินดาและสมบุญณ์ คุภศิลา, อาณาจักรน้อย ๆ ที่ รัมเมอริฮิล, (กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์ ๒๕๖๑), (หนังสือแปล) : ๑๘๗ - ๑๘๘

ในปัจจุบันอยู่ในภาวะที่ไม่แน่ใจใน เรื่องความปลอดภัยของประเทศ เนื่องจากสภาพของประเทศเพื่อนบ้านที่ล้อมรอบอยู่ต่างตกอยู่ในสภาพบ้านแตก ฉะนั้นเราจึงควรฝึกอบรมเด็กวัยรุ่นของเราให้มีความอดทนต่อความยากลำบากทางกาย ออกกำลังกาย ฝึกหัดให้เป็นคนเข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละนำประโยชน์ต่อส่วนรวมอยู่เสมอเพื่อความไม่ประมาท โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นชาย ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในภายหน้า ผลการวิจัยนี้พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นในเรื่องความอดทนทั้งทางกาย และทางใจอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจเช่นกัน

๔. ความยุติธรรม ผลการวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรม พบว่านักเรียนทั้งชายและหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรมในเกณฑ์ที่น่าพอใจ เช่นนักเรียนต้องการให้ครูปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างยุติธรรมโดยเสมอหน้ากัน เห็นด้วยที่ว่าผู้ทำความผิดควรได้รับการลงโทษอย่างยุติธรรม พ่อแม่ควรรักลูกให้เท่ากัน และทุกคนเห็นด้วยที่ว่าทุกคนควรได้รับสิ่งตอบแทนในการทำงานตามความรู้ความสามารถโดยยุติธรรม เรื่องความยุติธรรมนับว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับวัยรุ่นอย่างมาก ถ้านักเรียนได้รับการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรม นักเรียนจะมีปฏิกริยาและพฤติกรรมตอบโต้เพื่อเรียกร้องความยุติธรรมทันที ซึ่งบางครั้งนักเรียนวัยรุ่นก็อาจจะแสวงหาความเป็นธรรมด้วยตนเองในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควรได้

๕. ความอดุสาหะ นับว่าเป็นคุณธรรมสำคัญที่ควรจะต้องอบรมให้พัฒนาขึ้นในเยาวชนวัยรุ่นของไทยอีกอย่างหนึ่ง เพราะประเทศชาติจะพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองได้เร็วหากประชาชนส่วนใหญ่มีความอดุสาหะ ซื่อสัตย์ซื่อสัตย์ ผลการศึกษาค้นคิดเห็นของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างนี้ได้พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความอดุสาหะเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือนักเรียนโดยเฉลี่ยตอบว่าเห็นด้วยที่ว่าความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น ความเกียจคร้านจับจืด เกียจงาน และผัดวันประกันพรุ่งเป็นนิสัยที่ไม่ดี การเริ่มต้นที่ดีเท่ากับผลงานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง เป็นต้น

๑๐. การประหยัด และการออมทรัพย์ ผลการวิจัยเรื่องนี้พบว่านักเรียนวัยรุ่นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประหยัดและออมทรัพย์อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ไม่ว่าจะเป็นการประหยัดทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของเครื่องใช้ และการประหยัดเวลารวมทั้งการรู้จักเก็บออมทรัพย์ โดยนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับความฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ และแสดงความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยทุกข้อกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประหยัดค่านางต่าง ๆ แต่การศึกษารั้งนี้เป็นเพียงศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการประหยัดเท่านั้น ทำให้ไม่อาจจะคาดคะเนได้ว่าผู้ตอบเหล่านี้มีพฤติกรรมประหยัดจริงตรงตามความคิดเห็นที่แสดงไว้หรือไม่ อนึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้ใหญ่ในสังคมทุกวันนี้ ควรพยายามแสดงตัวอย่างที่ดีในเรื่องความประหยัดให้แก่บุตรหลานของตน ควรลดงานสังคมที่จัดอย่างหรูหราฟุ่มเฟือยลง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศและค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อเยาวชนของเราจะได้มีแบบอย่างที่ดียึดถือและปฏิบัติตามได้

๑๑. การเคารพอาวุโส นับว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมอย่างหนึ่งของสังคมไทยตั้งแต่โบราณ จนถึงปัจจุบัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่จริยธรรมค่านี้นับวันแต่จะลดน้อยถอยลง เนื่องจากความเจริญทางวัตถุรุกหน้าไปเร็วกว่าความเจริญทางจิตใจ คนรุ่นใหม่ ๆ จำนวนไม่น้อยไม่เห็นความสำคัญในเรื่องการเคารพอาวุโส และยังได้แสดงความคิดเห็นและประพฤติปฏิบัติตนในทางที่จะเป็นผลทำลายวัฒนธรรมอันดีงามค่านี้นิ่งไปด้วย

ผลการวิจัยปรากฏเป็นที่น่าสนใจที่นักเรียนวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเคารพอาวุโสอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ และนักเรียนยังมีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติในเรื่องการเคารพอาวุโสด้วย

๑๖. ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนกับองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา ภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ทุกองค์ประกอบที่กล่าวมา ซึ่งตรงกับสมมุติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กวัยรุ่นในระดัมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ถ้าเด็กมาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย มีฐานะร่ำรวย บิดามารดาเป็นผู้ได้รับการศึกษาคดี และประกอบอาชีพ มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงอยู่ในสังคม ตลอดจนบิดามารดาได้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรของตนอย่างเอาใจใส่ มีผลทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมของนักเรียนพลอยสูงไปด้วย กล่าวคือนักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจมีทัศนคติ และมีค่านิยมทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ และในทางตรงกันข้ามเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางหรือฐานะต่ำ มีรายได้น้อย บิดามารดาไม่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่า ม.ศ. ๓ และประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงานเช่น เป็นเกษตรกร ลูกจ้าง ก็จะไม่มีความเข้าใจใ้การเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของตนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมสูงได้น้อยไปด้วยเพราะต้องใช้เวลาและแรงงานไปในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว

อันนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะมีเวลาที่อยู่ใกล้ครอบครัวก็อาจจะไม่สามารถปลูกฝังแนวความคิดทางจริยธรรมให้แก่บุตรอย่างไ้ค้ผล เพราะบิดามารดาเองก็อาจเป็นผู้มีแนวความคิดทางจริยธรรมไม่สูงพอ ส่วนใหญ่แล้วผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าเด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะเด็กชาย เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่นแล้วก็จะเริ่มห่างเหินจากครอบครัว จากบิดามารดาและญาติพี่น้องไปสนใจเพื่อนที่อยู่ในวัยเดียวกันมากกว่าเด็กมักจะทำอะไรตามเพื่อน รักเพื่อน และสนใจเพื่อนมากกว่าจะคลุกคลีใกล้ชิดกับบิดามารดา ฉะนั้น

แนวความคิดของเด็กวัยนี้จึงเบี่ยงเบนไปจากที่ผู้ใหญ่ปรารถนาอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามผลจากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีแนวความคิดเกี่ยวกับจริยธรรมในค่านิยมต่าง ๆ คือ ค่านิยมรักผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูแก่เวทีก ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละอดทน ความยุติธรรม ความซุกซน การประหยัด และการเคารพอาวุธ อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ซึ่งเป็นเครื่องชี้ว่าเด็กวัยรุ่นเหล่านี้เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็จะมีแนวความคิดทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์สูง และเมื่อเข้าไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จะเป็นที่คาดหวังได้ว่าเด็กเหล่านี้จะสามารถพัฒนาจริยธรรมของตนไปในทางที่พึงปรารถนา จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคงได้กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่านักเรียนชาย หญิง ในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิตโดยเฉลี่ยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ เพราะมีเป็นส่วนน้อยที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปอย่างไม่มีควมสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบนี้จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน ต่อโรงเรียน และสถาบันการศึกษาที่ควร ตลอดจนคณะกรรมการผู้กำหนดหลักสูตรทางจริยศึกษา ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งในการอบรมสั่งสอน และพัฒนาค่านิยมทางจริยธรรมในตัวเด็กที่สำคัญต่อจากครอบครัว เพราะเด็กจะใช้ชีวิตระยะยาวส่วนหนึ่งในวัยเด็ก และวัยรุ่นอยู่ในโรงเรียน การศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนนอกจากนักเรียนจะได้รับความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ แล้ว นักเรียนยังจะได้รับการฝึกฝนอบรมทางด้านศีลธรรม จริยธรรมไปพร้อมกัน ฉะนั้นบทบาทและวิธีสอนของครูอาจารย์ในโรงเรียน

จึงมีอิทธิพลส่วนหนึ่งต่อวิถีชีวิต อนาคตของเด็ก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าโรงเรียนควรจะ
ตระหนักในความสัมพันธ์เรื่องนี้ โดย

๑.๑ โรงเรียนควรกำหนดนโยบายหรือวางแผนพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนให้
เป็นนโยบายระดับโรงเรียนที่ครูและนักเรียนทุกคนยอมรับและร่วมมือในการปรับปรุง
และพัฒนาจริยธรรมของเด็กนักเรียนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น และควรกำหนดเป็นนโยบาย
ต่อเนื่องในระยะยาว ตลอดจนติดตามวัดผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนทาง
ด้านจริยธรรมตลอดเวลา ผู้วิจัยได้พบว่า มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้งในต่างจังหวัด
และในกรุงเทพมหานครหลายโรงเรียนที่มีจุดหมายหลักในการพัฒนาจริยธรรม บางแห่ง
ได้กำหนดค่าขวัญ หรือคติประจำโรงเรียนขึ้นไว้และจัดพิมพ์เป็นตราโรงเรียนบนปกสมุด
นักเรียน เป็นต้น

๑.๒ โรงเรียนควรจัด และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดประสบการณ์ใน
โรงเรียนที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมในตัวเด็กเช่น ควรจัดบริเวณโรงเรียน
อาคาร ห้องเรียน สนามหญ้า ห้องสมุด โรงอาหาร ตลอดจนห้องน้ำ ห้องส้วมให้สะอาด
เรียบร้อย มีสภาพน่าอยู่ และสวยงามน่าดู เพราะสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีผลต่อจิตใจและ
พฤติกรรมของนักเรียนอย่างมาก จากประสบการณ์ของการเป็นครูมาร่วม ๑๕ ปี ผู้วิจัย
ได้พบว่าสภาพแวดล้อมที่สกปรก อาคารเรียนเก่าทรุดโทรม สีทึบซีก ห้องเรียนเก่าไม่
น่าเรียน แสงสว่างไม่เพียงพอ บริเวณโรงเรียนแทบจะไม่มีต้นไม้ สนามฟุตบอลไม่มีที่ก่าเลย
ตลอดจนห้องน้ำ ห้องส้วมสกปรก สงกดินเหม็น จะมีส่วนส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียน
ออกไปในทางที่ไม่พึงปรารถนาเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากนักเรียนจะไม่ระมัดระวัง
การใช้สาธารณสมบัติของโรงเรียนแล้ว นักเรียนยังจะทำลายซ้ำเติมให้เสียหายมากยิ่งขึ้น
เนื่องจากไม่พอใจในสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามจัดสิ่ง
แวดล้อมนักเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ สวยงามน่าดูอยู่เสมอ จะมีส่วนช่วยให้พฤติกรรม
ทางจริยธรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปได้ และควรส่งเสริมให้เด็กรักโรงเรียนโดย

การมอบหมายให้นักเรียนช่วยดูแลและบำรุงรักษาโรงเรียนของตนด้วย

๑.๓ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาจริยธรรมในชีวิตประจำวันนอกเหนือจากการเรียนรู้เนื้อหาทางจริยธรรมจากวิชาสังคมศึกษา เป็นต้นว่า จัดให้มีชุมนุมต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้รวมทำงานเพื่อฝึกหัดความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความมีระเบียบ ความอดทน ความอดุสาหะพากเพียร ฯลฯ ซึ่งอาจจะจัดในรูปของชุมนุมทางวิชาการบ้าง หรือชุมนุมทางสหนาการบ้าง เช่น ชุมนุมคนตรีไทย คนตรีสากล ชุมนุมถ่ายภาพ ชุมนุมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนบางส่วน เพื่อฝึกหัดการทำงานและรับผิดชอบต่อหน้าที่ เช่น สถานักเรียน กรรมการนักเรียนแต่ละระดับชั้น กรรมการประจำห้องเรียน หรือจัดสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียน

๑.๔ โรงเรียนมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างค่านิยมที่ดี ที่ถูกต้องไปพร้อม ๆ กับการให้ความรู้และอบรมทางจริยธรรม ควรประกาศส่งเสริมยกย่องผู้ที่กระทำความดี เพื่อเป็นตัวอย่าง และเป็นการให้เกิดกำลังใจแก่นักเรียนที่กระทำดี เช่น ให้รางวัล มอบบัตรเกียรติยศ ประกาศเกียรติคุณให้ปรากฏเป็นกัน ส่วนการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาโรงเรียนควรมีวิธีชักผลพฤติกรรมซึ่งอาจสอดแทรกเข้าไปในส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และการวัดผลการศึกษาที่ไม่ว่าเป็นต้องให้เด็กผู้ตัว วาดูกวัก

๒. สำหรับครู

ครูเป็นบุคคลสำคัญรองจากบิดามารดาของเด็กในการอบรมเด็กให้เป็นคนดีต่อไปในภายหน้า ผลจากการวิจัยนี้ปรากฏว่าแก่เรียนส่วนใหญ่ของโรงเรียนมัธยมตอนปลายในกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่ความคิดเห็น และการปฏิบัติของบางคนก็ขัดแย้งกัน เช่นผู้ใหญ่บางคนรู้ว่าการสูบบุหรี่

เป็นอันทราวยกต่อสุขภาพแต่ก็ยิ่งสูง เพราะออกไปได้ เช่นเดียวกับนักเรียนที่แสดงความคิดเห็น
ทางจริยธรรมอยู่ใน เกณฑ์ที่พึงปรารถนาก็ไม่อาจประกันได้ว่านักเรียนจะเป็นผู้มีความ
ประพฤติทางจริยธรรมก็เสมอไป ฉะนั้นครูจึงเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนาจริยธรรม
ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๒.๑ สำหรับครูในโรงเรียนทุกคนสามารถจะช่วยกันอบรมสั่งสอน และปลูกฝัง
คุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้น และคงอยู่ในตัวเด็กคือ เรื่องความรับผิดชอบต่อหน้าที่
ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูแก่ผู้ที่และตอบแทนคุณ
การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ความอดทนต่อความทุกข์ และความยากลำบาก
ความยุติธรรม ความอดสาหัสพากเพียร การรู้จักประหยัดทั้งทรัพย์สิน สิ่งของ และเวลา
ตลอดจนการรู้จักเคารพอาวุโสของบุคคล ฯลฯ

ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนมีหน้าที่ในการอบรมนักเรียนในด้านจริยธรรม
เท่าเทียมกันมีอิสระจะเป็นหน้าที่เฉพาะของครูสังฆศึกษาเท่านั้น

๒.๒ สำหรับครูสังฆศึกษาเนื้อหาวิชาทางสังฆศึกษาหลายสาขาล้วนเชื้อต่อการ
เน้นความรู้ความเข้าใจ และฝึกฝนอบรมการปฏิบัติทางจริยธรรมได้ทุกเรื่อง ครูสังฆศึกษา
จึงควรวางแผนการสอน เตรียมหน่วยการสอน ตลอดจนอุปกรณ์และจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาจริยธรรมในตนเองขึ้นเป็นลำดับ
ครูควรเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนสังฆศึกษา โดยเฉพาะวิชาต่าง ๆ ในหมวดสังฆศึกษา
ไม่ควรแยกสอน ควรจัดรวมเนื้อหาให้เป็นหน่วยการสอนที่ประกอบด้วยวิชาสังฆศึกษาทุก
แขนง แล้วจัดการเรียนการสอนจัดอุปกรณ์ กิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสหยิบยกปัญหา
ในสังฆกรรมคัมภีร์นักเรียน ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน ตลอดจนปัญหาสังคมของประเทศไทย
มาอภิปราย หาข้อสรุป และช่วยกันหาวิธีแก้ไขปัญหาโดยวิธีเหล่านี้ นักเรียนจะมีโอกาส
พูด คิดและทดลองกระทำจริงในการเรียนการสอน มีโอกาสแก้ปัญหาซึ่งจะเป็นการฝึก
พัฒนาพฤติกรรมและแนวความคิดทางจริยธรรมอย่างใกล้ชิด

๓. สำหรับผู้บริหารการศึกษา

๓.๑ ควรจะปรับปรุงแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใหม่ เนื้อหาที่อ่านเข้าใจง่าย และนักเรียนสามารถจะนำความรู้ไปปฏิบัติตามได้ไม่ยากนัก เพราะเท่าที่เป็นอยู่แบบเรียนวิชาศีลธรรม ส.๕๘๓ และ ส.๕๘๔ ตามหลักสูตรพ.ศ. ๒๕๒๐ ก็ยังมีเนื้อหาที่อ่านเข้าใจยาก บางเรื่องก็เป็นหลักธรรมชั้นสูง ซึ่งยากที่ครูจะอธิบายและยกตัวอย่างในชีวิตประจำวันเปรียบเทียบกับให้เห็นชัดเจนได้

๓.๒ ผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียนควรวางโอกาสให้ครูสังคัมศึกษาได้ไปอบรมและเพิ่มพูนความรู้ทางศีลธรรม จริยธรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อตัวครูเองจะได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม และเนื้อหาวิชาทางศีลธรรม จริยธรรมอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะช่วยให้มีความมั่นใจในการสอนนักเรียนมากยิ่งขึ้น

๓.๓ อีกประการหนึ่งผู้บริหารการศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็ก การปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมควรเริ่มต้นตั้งแต่ในระดับประถมศึกษาและกระทำต่อเนื่องไปจนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

๔. สถาบันฝึกหัดครู

ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ ตลอดจนคณะ - ศึกษาศาสตร์ คุรุศาสตร์ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการผลิตครูให้แก่ประเทศอาจจะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการสอนวิชา เนื้อหาทางสังคัมศึกษา และวิธีการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรมสำหรับนิสิตฝึกสอนที่จะต้องออกไปทดลองฝึกสอนภาคปฏิบัติตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยฝึกให้เห็นการสอนจริยศึกษาในชั้นปฏิบัติจริงให้ได้ผลในโรงเรียน เพราะเด็กเป็นผู้นำเอาวิธีการสอนใหม่ ๆ ตลอดจนการใช้อุปกรณ์และการจัดกิจกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจเข้าไปสู่โรงเรียนที่ตนไปฝึกสอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งครูและนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่งสำหรับนิสิตฝึกสอน สถาบันฝึกหัดครูควรจะไปคำนึงถึงคุณภาพทางจริยธรรมในตัวนิสิตที่จะออกไปฝึกสอนด้วย ว่านิสิตได้มีความรู้ความเข้าใจและมี

คุณธรรมที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางค่านิยมแก่นักเรียนได้เหมาะสมเพียงใด จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรทางจริยธรรมของสถาบันฝึกหัดครูไปด้วย

๕. ผู้ปกครอง

สำหรับผู้ปกครองและบิดามารดาของนักเรียน ผลการวิจัยนี้จะให้ประโยชน์ในการได้ทราบว่าบุตรหลานของตนที่อยู่ในวัยระดับนี้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ และสามารถจะนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม ๑๐ ประการดังกล่าวแล้วนี้ไปเป็นแนวทางในการอบรม และพัฒนาจริยธรรมแก่บุตรหลานของตนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

สำหรับผู้ปกครองที่สนใจในจริยธรรมของบุตรหลานควรจะได้ศึกษาหาความรู้ทางจิตวิทยาการอบรมบุตร ควรให้ความใกล้ชิดกับบุตรที่อยู่ในวัยรุ่นรับฟัง ความคิดเห็น และให้คำปรึกษาหารือ เพื่อที่จะเกิดความอบอุ่นไว้วางใจ และไม่ประพฤติกฎปฏิบัติตนออกนอกคอกนอกทางที่ควร

ขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของบุคคลในวัยอื่น ๆ ต่อไปได้ เช่น ค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษา นักเรียนอาชีวศึกษา ตลอดจนนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อจะหาระดับของค่านิยมทางจริยธรรมของบุคคลให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยรวม

๒. ควรศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของบุคคลในวงการอื่นนอกจากนักเรียน นักศึกษาคด้วย เช่น ข้าราชการ ครูอาจารย์ พนักงานรัฐวิสาหกิจ คนงานในโรงงานอุตสาหกรรม นักการเมือง พนักงานลูกจ้าง ตลอดจนคนทั่วไป ทั้งนี้เพื่อนำผลมาศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมระหว่างนักเรียน กับครู นายจ้างกับลูกจ้าง และนำผล

การวิจัยเป็นแนวทางเสนอแนะต่อรัฐบาลในการวางนโยบายพัฒนาและเพิ่มคุณภาพของ
บุคคล เพื่อประเทศไทยจะได้มีพลเมืองที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

๓. ควรศึกษาคานิยมในคำอื่น ๆ ทั่วไปอีกด้วย เช่น คานิยมทางสังคม
ทางวัฒนธรรม ขนบประเพณี และศาสนาเป็นต้น